

Історія

94(497.4)"1918/1921":342.5+930.25

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15628447>

**Протоколи засідань словенських урядів як джерело з вивчення
державотворчих процесів в Словенії у 1918-1921 рр.**

Мальшина Катерина Володимирівна,

доктор історичних наук, доцент, науковий співробітник

Відділ зарубіжних джерел з історії України

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського

НАН України, Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-3004-3944>

Волобуєв Владислав Владиславович,

кандидат філософських наук, доцент, доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

Запоріжжя, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-2515-7878>

Прийнято: 16.05.2025 | Опубліковано: 31.05.2025

Анотація: Стаття присвячена розгляду Протоколів засідань словенських урядів як історичного джерела політичної історії Словенії 1918-1921 рр. Показано процес впорядкування та публікації протоколів, зміст записів щодо питань, які розглядалися на засіданнях, про відношення різних партій, що входили в уряди, к цим питанням та їх вирішенню, про коливання політичних настроїв з плином часу та протистояння всередині урядів.

Протоколи засідань перших урядів Словенії були знайдені випадково.

Усього знайдено та видано 204 протоколи засідань Національного уряду СХС в Любляні та Провінційних урядів для Словенії з 1918 по 1921 рік, що охоплюють понад 1300 сторінок. У 1998-2002 рр. видані тільки коротші офіційні протоколи. Протоколи засідань представляють партійну структуру та характерні особливості роботи урядів Словенії в межах Держави СХС і в час тимчасового переходу до прийняття першої Конституції СХС, виділяючи їх обов'язки та відносини з центральними органами державної влади, створення безлічі нових адміністративних управлінь та комісій, а також міністерських управлінь в Словенії. У той час як протоколи зборів Національного уряду СХС в Любляні є основними джерелами для висвітлення значної незалежності Словенії в Державі СХС, протоколи засідань Провінційних урядів Словенії цінні для висвітлення процесу централізації, який почався незабаром після першогрудневого об'єднання в Королівстві СХС в 1918 р.

Незважаючи на те, що ці уряди в порівнянні з першим самостійним словенським урядом зберегли тільки половину повіренств, Провінційний уряд залишався основним оплотом для вираження занепадаючої автономії.

Зміст записів дозволяє більш ретельно дослідити головні проблеми політичної історії та державотворчі процеси в Словенії повоєнного періоду. Протоколи є цінним документальним внеском в об'єктивний образ першого періоду життя словенців в єдиній Першій Югославії, а також висвітлення коренів словенської державності. Вони ілюструють безупинні зусилля словенців у першій Югославії, наскільки це було можливо з законодавчої, виконавчої та фінансової точки зору, з вирішення проблеми свого національно-політичного, економічного, соціального та культурного розвитку.

Ключові слова: *політична історія Словенії, джерело, протоколи, Національний уряд, Провінційний уряд.*

**Minutes of meetings of the Slovenian Governments as a source for studying
the state building processes in Slovenia in 1918-1921**

Katerina Malshina,

Doctor of Historical Sciences, Associate Professor, Research Fellow
Department of Foreign Sources on the History of Ukraine
Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies named after M.S.
Grushevskiy of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3004-3944>

Vladyslav Volobuiev,

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Associate Professor
National University "Zaporizhzhia Polytechnic", Zaporizhzhia, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-2515-7878>

***Abstract:** The article is devoted to the consideration of the Minutes of the meetings of the Slovenian governments as a historical source of the political history of Slovenia in 1918-1921. The process of searching, organizing and publishing the minutes is shown, the content of the records on the issues considered by the members of the governments at the meetings, the attitude of the various parties whose representatives were part of the Slovenian governments to these issues and their resolution, the fluctuations of political sentiments over time and the party-political confrontation within the governments.*

The minutes of the meetings of the first governments of Slovenia were found by chance. In total, 204 minutes of the meetings of the National Government of the Slovenian Communist Party in Ljubljana and the Provincial Governments for Slovenia from 1918 to 1921 were found and published, covering over 1,300 pages. In 1998-2002, only shorter official minutes were published. The minutes of the

meetings present the party structure and the characteristic features of the work of the Slovenian governments within the State of the Slovak Republic and during the temporary transition to the adoption of the first Constitution of the Slovak Republic, highlighting their responsibilities and relations with the central state authorities, the creation of a multitude of new administrative departments and commissions, as well as ministerial departments in Slovenia.

While the minutes of the meetings of the National Government of the Slovak Republic in Ljubljana are the main sources for covering the considerable independence of Slovenia within the State of the Slovak Republic, the minutes of the meetings of the Provincial Governments of Slovenia are particularly valuable for covering the process of centralization that began shortly after the December 1st unification in the Kingdom of the Slovak Republic in 1918.

Despite the fact that these governments retained only half of the mandates compared to the first independent Slovenian government, the Provincial Government remained the main stronghold of the declining autonomy.

The content of the records allows for a more thorough investigation of the main problems of political history and state-building processes in Slovenia in the post-war period. The protocols are a valuable documentary contribution to an objective and comprehensive image of the first period of the life of the Slovenes in the unified First Yugoslavia, as well as to elucidating the roots of Slovenian statehood. They illustrate the continuous efforts of the Slovenes in the first Yugoslavia, as far as was possible from a legislative, executive and financial point of view, to solve the problem of their national-political, economic, social and cultural development.

Keywords: *political history, Slovenia, the source, the National Government, Provincial Government.*

Перший словенський Національний уряд, як вище вираження відновлення словенської державності в складі Держави словенців, хорватів і сербів, було створено наприкінці жовтня 1918 р. До 80-й річниці цієї події у Словенії було видано перший том Протоколів урядових засідань, що стало цінним професійним відзначенням цієї важливої віхи в словенській історії. Питання про федеративне становище Словенії в Державі СХС, що знайшло своє відображення насамперед у незалежному здійсненні державної влади через Національний уряд, не тільки у соціально-економічній та етнокультурній сфері, а ще й у військових і закордонних справах, заслуговує особливої уваги для вивчення проблем створення незалежної Республіки Словенія, а також у поглибленому висвітленні коренів словенської державності і державотворчої потужності словенського народу.

Публікація Протоколів засідань словенського Національного уряду, [1] який за пропозицією словенської Національної ради 31 жовтня 1918 р. був призначений за указом Національного віча в Загребі, протягом усього періоду його функціонування до лютого 1919 р., а також шости Провінційних "урядів для Словенії", які працювали вже під проводом королівського уряду до липня 1921 р., є важливим доповненням до багатого наукового доробку у дослідженні історичних процесів у Словенії при переходу з австрійського у югославянський контекст. До відкриття та оприлюднення Протоколів аналіз основних проблем цього трансформаційного періоду був досить обмеженим [2] та однобічно, досить негативно та коротко описувався у комуністичній югославській історіографії.

Вивчення Протоколів урядових засідань як історичного джерела визначає низку наукових завдань: розглянути процес пошуку, впорядкування та публікації протоколів, виявити зміст записів, їх форму та характер, дослідити питання, яких доторкалися члени урядів на засіданнях, відношення к цим питанням та їх вирішенню різних партій, представники яких входили в

словенські уряди, коливання політичних настроїв з плином часу та партійно-політичного протистояння всередині урядів.

Для вирішення дослідницьких завдань використані методи архівної роботи, історико-джерелознавчий аналіз, контент-аналіз, історико-хронологічний та історико-порівняльний методи, тощо.

Слід відзначити, що до знайдення урядових протоколів головними джерелами для вивчення даного періоду слугували здебільшого “Офіційні журнали” словенських влад, [3; 4] публіцистичні матеріали, редакційні та авторські статті, об’яви та розголоси, напечатані в газетах та журналах діючих політичних партій (в основному “Словенець” та “Словенський народ”) у 1918-1919 рр., [5; 6] а також нарративні публікації — спогади учасників подій: мемуари політичних діячів того часу Янежа Брейця, Івана Хрібара, Івана Краньця, Антона Препелюха, Володимира Равніхара. [7-11]

Протоколи засідань уряду, в свою чергу, розкривають багато деталей, важливих для створення повної картини післявоєнної політичної історії Словенії. Вже у 1992 р. словенський історик Боян Балковець у своїй дисертації “Перший словенський уряд 1918-1921” [12] підкреслював необхідність і корисність такого дослідження, на підґрунті безпосередніх джерел, та уточнення розуміння бурхливих подій у Словенії на рубежі 1918-1919 рр.

Цікава є доля протоколів засідань урядів за період 1918-1921 рр., а також їх зовнішні характеристики. Тільки в 1955 р. Виконавча рада Зборів Народної республіки Словенії передала тодішньому Державному архіву Словенії велику кількість архівних матеріалів банської адміністрації Дравської бановіни 1930-х років, в яких архівісти при упорядкуванні виявили також всі протоколи Національного уряду з 1 листопада 1918 р. по 24 січня 1919 р. та Провінційних урядів до 7 липня 1921 р., про які до цих пір думали, що їх було разом з деякими іншими важливими архівними документами знищено незадовго до квітня 1941 р.

Виявилося, що збережені всі 204 записи вищих органів влади в Словенії від перевороту 1918 р. до прийняття Відовданської Конституції. Більшість протоколів — це оригінали з відповідними підписами, відсутні протоколи в регуляції замінені копіями, так що тепер в одному ділі зібрані заправлені оригінали, у другому копії, в третьому розложені додатки до протоколів засідань. Про це Рібнікар зазначив: «По суті, це не протоколи в класичному сенсі, а записи про засідання кабінету, і про прийняті правила, рішення, пропозиції і позиції», про які йшли обговорення. Жодна запис не має визначеного наперед порядку денного, тому що на засіданнях кабінету на прохання голови і повірених "регулярно обговорювалися всі найбільш важливі поточні події, які треба було у поточній ситуації вирішити якомога швидше». [13, s. 46] Більшість записів складається з 4-8 сторінок, максимум 16 сторінок, що дозволяє їх повне видання. Для всіх цих засідань збереглися стенографські та офіційні документи та довідки, багато з яких складається зі 100-200 сторінок. Про протоколи урядових засідань можемо процитувати висновок Рібнікара, що у канцелярії уряду були не дуже уважні до упорядкування та зберігання протоколів, а якщо ще додати до цього той факт, що вони після більше трьох десятиліть перебували в неупорядженому стані, то їхню долю можна було б навести як приклад того, як не можна ставитися до важливих історичних матеріалів. [2, s. 501]

Ідея видання Протоколів засідань Національного та Провінційних урядів Словенії, які знаходяться в Архіві Республіки Словенії, народилася вже в 1970-ті роки. М.Стіпловшек стверджує, що перешкодою на шляху її реалізації була відсутність фінансування. [2, s. 303] Видання джерела, як правило, вимагають значних ресурсів, крім того, їх підготовка забирає також багато часу і кропіткої праці. Це важке завдання упорядкування Протоколів засідань здійснив радник Архіву Республіки Словенія Петер Рібнікар, і виконання цього завдання стало дійсно новаторською роботою з обробки документів Національного та

Провінційного урядів. Це упорядкування та видання Протоколів, незабаром після виходу ретельного “Огляду історії словенців в старій Югославії 1917-1941” Метода Мікужа у 1995 р., [14] стало дійсним поштовхом до модернізації поглядів на словенську історію в післявоєнний період на основі цінних архівних джерел.

Протоколи, разом з низкою інших архівних джерел, урядових видань і газет, а також певних мемуарних та історіографічних праць, постали основою для дослідження Національного та Провінційного уряду, зокрема процесів створення та функціонування Національного уряду СХС в Люблянці та шести Провінційних “урядів для Словенії” з лютого 1919 р. по липень 1921 р., особливо щодо кадрового складу, з виявленням обов'язків окремих повіренств (спеціальних комітетів) уряду, організації низки нових адміністративних органів, управлінь та комісій, в той же час про скорочення повноважень та зменшування вдвічі числа повіренств (тільки шість при призначенні першого Провінційного уряду), а також формування спеціальних управлінь та відділень та представництв центрального королівського уряду в Словенії. Протоколи також представляють основні аспекти функціонування словенських урядів після виходу зі складу Австро-Угорської імперії та програми урядових партій, відображають різні аспекти самостійної роботи Національного уряду і поступове зниження автономних повноважень Провінційних урядів у процесі зміцнення державного централізму.

Знайдено 54 протокола засідань Національного уряду під головуванням дворянина Йосипа Погачника, які проходили з кінця жовтня 1918 р. до січня 1919 р. Перший словенський народний уряд, що складався з представників всіх трьох політичних партій, таких як католицька Всесловенська народна партія, ліберальна Югославська демократична партія і Югославська Соціал-демократична партія, мав повноваження як вищий законодавчий та управлінсько-виконавчий орган на словенській території, за винятком

Прекмурья, він мав 12 повіренств для різних напрямів діяльності, в тому числі для забезпечення оборони та безпеки країни; не мав в своєму складі тільки повіренства з закордонних справ.

Дійсно, протоколи урядових засідань показують, наскільки активним був уряд також в галузі міжнародних відносин і військових справ, та в деяких інших питаннях, які були формально під відповідальністю Національного віча в Загребі. Особливим підтвердженням того, що Національний уряд був найвищою владою на словенській території, є його указ про тимчасову адміністрацію, в якому конкретно визначені державна організація і повноваження суверенних органів словенської державної влади. Протоколи урядових засідань детально відображають, яким чином уряд використовував свої найвищі повноваження та які зусилля прикладав у виконавчому та законодавчому контексті для вирішення всіх нагальних питань після перевороту. Однією з головних тем на засіданнях було вирішення найбільш актуальних проблем словенських кордонів, що було також тісно пов'язано зі створенням словенської армії та зав'язанням міжнародних контактів.

Особливу увагу було приділено на засіданнях економічним аспектам словенського самовизначення. Таким чином, уряд прийняв низку невідкладних заходів для переходу з австрійського в югославський господарський простір та прагнув до створення організаційних і матеріальних основ для успішного розвитку словенської економіки. Всі відповідні питання фінансів, торгівлі і промисловості, сільського господарства, громадських робіт, транспорту і продовольства, що було в післявоєнний період особливо гострою проблемою, уряд обговорював на пленарних засіданнях, менше питань у межах своєї юрисдикції повіренства вирішували самі. Враховуючи крайнє погіршення соціальної ситуації, уряду було слід звернути особливу увагу на вирішення цих проблем, на успіхи у поліпшенні становища робітників, що у свій час соціал-демократи в пізній полеміці з комуністичною партією підкреслювали як

приклад правильності та ефективності їхньої діяльності.

Велику роботу уряд та його повіренство освіти провадили в галузі відновлення словенської освіти і культури, вже під час цієї роботи велася прискорена підготовка до створення словенського університету. Уряд країни мав велику нараду для словенізації управління та на своїх засіданнях регулярно призначав нових словенських посадових осіб, особливо на початку, щоб замінити колишніх німецьких адміністративних і судових чиновників.

З протоколів уряду також видно, що він уважно стежив за внутрішньою ситуацією в Словенії, і які були перші контакти з центральною владою в Белграді після першогрудневого союзу та створення першого уряду Королівства СХС. Обговорення на засіданнях також показують, що всі урядові партії розглядали актуальні проблеми у згоді, перший реальний приклад розбіжності виявився при розгляді пропозиції уряду Далмації про злиття Держави СХС з Королівством Сербії, коли кожна з партій, залежно від своїх поглядів щодо автономії або централізму, чи монархії або республіки, затверджувала свою позицію і наполягала на неї.

Зміст протоколів Національного уряду підтверджує висновок журналу Словенської Народної партії "Словенець" (від 27 лютого 1919 р.) у статті про приведення до присяги першого голови Провінційного уряду та його замісника, про те, що Національний уряд був найбільш помітний «знак свободи» Словенії. "Чи можете собі представити ще більшу незалежність словенців, яка у нас була тоді, якщо ми зараз ігноруємо свою власну незалежну державність?" - підкреслив "Словенець". Цей центральний католицький журнал (15 січня 1927 р.) у полеміці щодо нещодавніх провінційних автономій підкреслив великі заслуги Всесловенської народної партії в тому, що при перевороті 1918 р. була створена Об'єднана Словенія "з власним автономним урядом, який мав усі прерогативи державної влади", і ще більше в законодавчій галузі, так як в цьому відношенні він замінював також парламент. [15, s. 139]

Новий, перший з шести, Провінційний уряд Словенії (точніше, “уряд для Словенії”, як він буквально називався), на чолі з новим головою Янко Брейцем та його замісником д-р Грегором Жерьявом, працював ще у старому складі з 24 січня по 26 лютого 1919 р. та стійко боровся за збереження всіх своїх колишніх урядових повноважень.

Записи засідань Провінційних урядів чітко відображають процес централізації Першої Югославії, коли провінційні уряди, в порівнянні з першим самостійним словенським урядом, зберегли тільки половину повіренств, і при можливості оскарження їхніх рішень з боку центрального уряду, а також у сфері зберігання ресурсів не були останньою інстанцією. Провінційний уряд залишався основним оплотом для вираження занепадаючої автономії.

Це знайшло своє відображення в періоди, коли головою був функціонер автономістської Словенської народної партії (СНП) д-р Янко Брейць, в той час як ліберальний табір свою централістську орієнтацію відображав при головуванні у Провінційних урядах Словенії, найбільш різко з листопада 1919 р. до лютого 1920 р., коли неповний уряд лідера Югославської демократична партія (ЮДП-JDS), д-ра Грегора Жерьява зовсім не збирався. Цей застій в колегіальному функціонуванні Провінційного уряду Словенії, коли у вирішенні всіх важливих питань на пленарних засіданнях Брейць також переймався, щоби в окремих повіренствах не поширювалася надмірна партійність, можна позначити як межу другого та третього періодів відновлення словенської державності у повоєнний період, яке, на жаль, було зупинено.

З лютого по листопад 1919 р. Провінційний уряд для Словенії, подібно першому, складався з представників всіх трьох політичних партій, в тому числі там були представлені югославські соціал-демократи (JSDS), зі значною різницею в тому, що в цьому уряді Всесловенська Народна партія не мала

більшості, хоча головою був її член Янко Брейць, і його заступник був ліберал Грегор Жерьяв. Повірений від Соціал-демократичної партії Альбін Препелюх підкреслює в своїх мемуарах, що цей уряд " був de facto автономний, тому що неорганізований післявоєнний Белград нам дозволяв всі адміністративні рішення стосовно нашої безпосередньої батьківщині...». [10, s. 203] Цей уряд провів 67 засідань, протоколи яких зібрані у другій книзі. Третя книга вміщує 71 протокол засідань чотирьох Провінційних урядів з 22 березня 1920 р. до останньої сесії 9 липня 1921 р. Їхній партійний склад впливав з коаліційних зв'язків центрального уряду, слідкуючи за змінами політичного вітру із деякою затримкою.

Однопартійний уряд тільки з представників СНП (SLS), був замінений від середини 1920 р. коаліційним урядом, в який увійшли два представники ЮДП (JDS), обидва уряди керував Брейць до відставки у грудні 1920 р. Період його головування характеризується конфліктами і зіткненнями з центральним урядом, а саме з окремими міністерствами, тому що він рішуче відмовляв втручанням Белграда у повноваження Провінційного уряду Словенії. Тому, печатний орган Демократичної партії "Демократія" 6 серпня 1920 р. охарактеризував його уряд навіть як повстанський уряд, за його протести проти вторгнення міністерств у його юрисдикцію. Суперечки закінчилися з назначенням останніх двох Провінційних урядів, в яких домінував вплив ліберального табору. На рубежі 1920/21 рр. п'ятим урядом керував безпартійний д-р Леонід Пітаміц, останній уряд д-ра Вільєма Балтича був коаліцією з представників ЮДП (JDS) й новоствореної Самостійної селянської партії (SKS), які тоді брали участь також і в центральному уряді.

По протоколам засідань можливо дослідити роботу окремих урядів у виконанні обов'язків виконавчої та законодавчої влади у сфері внутрішніх справ, правосуддя, економіки і громадських робіт, сільського господарства, соціальної політики, а також освіти та релігії, при чому треба підкреслити, що

серед усіх провінційних урядів колишньої Держави СХС завдяки зусиллям словенських автономістів тільки словенський уряд збільшив кількість повіренств від чотирьох до шести. Але Провінційні уряди Словенії також втручалися у врегулювання деяких питань, для яких формально, враховуючи надані повноваження, не були компетентні. Таким чином, перший Провінційний уряд до невдалого квітневого наступу в Каринтії в 1919 р., незважаючи на створення Дравського дивізійного управління 1 лютого, також втручався у військову сферу. Уряди також приділяли багато уваги вирішенню проблеми словенських кордонів на Паризькій мирній конференції. Ситуація в Примор'ї та Каринтії, особливо у зв'язку з проведенням плебісциту, були неодноразово предметом урядових слухань. Для забезпечення функціонування різних адміністративних установ і комісій в югославській частині Словенії, уряди також заботились про організацію адміністрації у зоні А в Каринтії і Прекмур'ї після югославського зайняття цих земель влітку 1919 р.

Провінційні уряди докладали зусиль для вирішення існуючих проблем у всіх галузях промисловості, доглядали також за керуванням значною власністю колишніх провінцій Країни та Штірії. Були дуже активні також в галузі соціальної політики. Були посередниками також у вирішенні ряду конфліктів з приводу заробітної плати та страйків, серед яких все більше набувало політичного характеру. Найбільш помітною була роль Провінційних урядів у боротьбі із залізничним і загальним страйками у квітні 1920 р., які трагічно закінчилися жертвами серед робітників. Серед успіхів в галузі освіти при реалізації їх словенізації спеціально виділити створення словенської університету в 1919 році. Плідною була також законодавча діяльність Провінційних урядів, які змінювали, зокрема, колишнє провінційне законодавство і за новими законами врегулювали питання в межах своєї компетенції. Брейць підкреслив як особливе досягнення введення жіночого виборчого права в новий муніципальний виборчий порядок, яке регент

Олександр у лютому 1921 р. скасував своїм указом ще перед першими муніципальними виборами в Словенії.

Загальна картина різноманітності проблем, якими займалися Провінційні уряди, а також інтенсивність вирішення окремих питань, широка законодавча діяльність детально відображена в “Офіційному журналі” Провінційного уряду Словенії, [4] при чому треба підкреслити, що багато правових актів Національного уряду СХС і Провінційних урядів Словенії відповідно до рішення Національних зборів залишилися в силі також і після Відовданської Конституції. Протоколи засідань дають представлення про відносини між словенськими політичними партіями, про зростаючий конфлікт між ними з позиції автономізму та централізму, при чому автономістську орієнтацію послідовно представляла СНП (SLS), в той час як обидві партії ліберального табору ЮДП (JDS) та СКП (SKS) рішуче виступали за державний централізм.

Брейць в своїх мемуарах зазначив, що при роботі з кадрових справ та адміністративних питань і при прийнятті указів представники ЮДП (JDS) "руйнували автономію Провінційного уряду, де були взмозі", і що протоколи засідань "про різкі й широкі дебати" між прихильниками автономізму та централізму "неприкритими свідками цих лютих боїв". [7, s. 212-213]

У конституційних дебатах ЮСДП (JSDS) також визначилася за централістське державне впорядкування, в той час як у першому Провінційному уряді справжній соціал-демократ, повірений Препелюх, прикладав найнаполегливіші зусилля для скликання обласних зборів Словенії, які б ще й надалі зміцнювали словенську автономію, що теж знайшло відображення в протоколі. Зміцнення підтримки автономізму більшістю словенців також базувалося на успіхах Провінційних урядів у автономному вирішенні своїх обов'язків у порівнянні з міністерськими управліннями в Любляні, які своєю менш успішною роботою також дискредитували

централізований режим управління.

Протоколи містять багато імен і деякі відомості щодо видних політиків, державних діячів, військових командирів, бізнесменів, діячів науки і культури, які зіграли важливу роль, наприклад, в тодішніх різних адміністративних відомствах. Загалом, особистий покажчик за списком сягає 2600 осіб. Ця цифра також пов'язана з словенізацією управлінського апарату, тому що Національний уряд СХС ніс відповідальність за всі управлінські призначення, а також провів заміну австрійських чиновників на словенських, в той час як Провінційні уряди мали право призначення тільки нижньої бюрократії, старших посадових осіб призначав центральний уряд.

Обсяговим є географічний показник, що вміщує біля 650 визначень та відображає сфери інтересів урядів у різні періоди їхньої діяльності та фактично визначає дійсні етнічні словенські кордони, за які вони боролися. Відображення подій та проблем, які вказані в протоколах урядових засідань, стало предметом збірника дискусій на симпозіумі “Словенські ідеї про майбутнє в 1918 р.” у 2000 р. [16]

Виходячи з цього, можна зробити наступні **висновки**. Протоколи засідань Національного та Провінційних урядів Словенії були знайдені досить випадково. Виявлено 54 протоколів засідань Національного уряду СХС в Любляні й ще 160 протоколів засідань Провінційного уряду Словенії, з моменту призначення 31 жовтня 1918 р. по 9 липня 1921 р., коли після скасування урядів в областях колишньої Держави словенців, хорватів і сербів за Відовданською Конституцією словенський уряд зібрався в останній раз.

Усього знайдено та видано 204 протоколи, що охоплюють понад 1300 сторінок. Архів Республіки Словенії зберіг офіційні стенографічні записи та офіційні протоколи засідань цих представницьких органів. В той час як обсягові стенографічні записи та додаткові документи й довідки сягають до 200 сторінок, видані тільки коротші офіційні протоколи. Вони вийшли у 1998-

2002 рр. окремим академічним виданням, яке є до цих пір найбільш повним виданням архівних джерел з історії словенців у першій Югославії.

Протоколи засідань представляють партійну структуру та характерні особливості роботи урядів Словенії в межах Держави СХС і в час тимчасового переходу до прийняття першої Конституції СХС, виділяючи їх обов'язки та відносини з центральними органами державної влади, створення безлічі нових адміністративних управлінь та комісій, а також міністерських управлінь в Словенії.

У той час як протоколи зборів Національного уряду СХС в Любляні є основними джерелами для висвітлення значної незалежності Словенії в Державі СХС, протоколи засідань Провінційних урядів Словенії особливо цінні для висвітлення процесу централізації, який почався незабаром після першого грудневого об'єднання в Королівстві СХС в 1918 р.

Незважаючи на те, що ці уряди в порівнянні з першим самостійним словенським урядом зберегли тільки половину повіренств і при можливості оскарження щодо їх рішень центрального уряду, а також у сфері зберігання ресурсів не були останньою інстанцією, Провінційний уряд залишався основним оплотом для вираження занепадаючої автономії. Далі, в період функціонування місцевих органів влади, починаючи з 1927 р. до шостосічної диктатури 1929 р., словенська автономія реалізовувалася через Люблянські та Маріборські обласні збори та їхні обласні комітети, у 1930-ті роки автономістське направління було також міцним у Банській раді Дравської бановіни, яка в 1940 р. потребувала створення бановіни Словенії з законодавчою, виконавчою та фінансовою автономією.

Зміст записів дозволяє більш ретельно дослідити головні проблеми політичної історії та державотворчі процеси в Словенії повоєнного періоду. Протоколи є цінним документальним внеском в об'єктивний образ першого періоду життя словенців в Першій Югославії, а також й для висвітлення

коренів словенської державності. Вони ілюструють безупинні зусилля словенців у першій Югославії, наскільки це було можливо з законодавчої, виконавчої та фінансової точки зору, з вирішення проблеми свого національно-політичного, економічного, соціального та культурного розвитку.

Список використаних джерел

1. Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo: 1918-1921. 3 zv. Ljubljana: Arhiv RS, 1998-2002.
2. Stiplovšek M. Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo 1918-1921. // Zgodovinski časopis. 1998. Št.1. S.302-305; 2002. Št. 3-4. S.501-504.
3. Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani. Leto 1919 - 1921 / Časopis. - V Ljubljani: Delniška tiskarna, 1919-1921.
4. Uradni list deželne vlade za Slovenijo. Leto 1918 - 1929 / Časopis. - V Ljubljani: Delniška tiskarna, 1918-1929.
5. Mrzlikar N. Vloga časnika Slovenec v slovenskem političnem in družbenem razvoju. Ljubljana: [N. Mrzlikar], 2002. 66 f.
6. Perovšek J. Slovenska osamosvojitve v letu 1918: študija o slovenski državnosti v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov. Ljubljana: Modrian, 1998. 191 s.
7. Brejc J. Od prevrata do ustave // Mal, Josip (ur.). Slovenci v desetletju 1918-1928: zbornik. Ljubljana : Leonova družba, 1928. S. 160-214.
8. Hribar I. Moji spomini. 4 zv. Ljubljana: [s. n.], 1929-1933.
9. Kranjec S. Slovenci v Jugoslaviji // Spominski zbornik Slovenije: ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije. Ljubljana: Jubilej, 1939. S. 66-103.
10. Prepeluh A. Pripombe k naši prevratni dobi: z zemljevidoma Koroške in Primorja. V Ljubljani: Založba univerzitetne tiskarne J. Blasnika, 1938. 562 s.
11. Ravnihar V. Mojega življenja pot: spomini dr. Vladimirja Ravniharja.

Ljubljana : Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 1997. 290 s.

12. Balkovec B. Prva slovenska vlada 1918-1921. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 1992. 191 s.

13. Ribnikar P. Narodna vlada SHS v Ljubljani in Deželne vlade za Slovenijo 1918 -1921 // Sejni zapisniki Narodne vlade SHS v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo 1918-1921. 1. del. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 1998. S. 9-50.

14. ikuž M. Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917-1941. - V Ljubljani: Mladinska knjiga, 1965. 555 s.

15. Perovšek J., Stiplovšek M. Prizadevanja za slovensko državnost v času prve Jugoslavije 1918-1941 // Od držav na Slovenskem do slovenske države. - Kočevje, 2004. S. 135-169.

16. Slovenske zamisli o prihodnosti okrog leta 1918: narodna vlada, Država SHS in slovenske zamisli o prihodnosti pred letom 1918 in po njem: (simpozij). V Ljubljani: Slovenska matica, 2000. 169 s.